

В. Підмогильний – письменник-гуманіст. інтелектуал, глибокий і тонкий психолог, що зумів у своїй творчості об'єднати філософські, моральні проблеми з глибоко історичними та соціальними, створивши ємні, живі художні образи-типи (одним з яких ми з повним правом можемо вважати образ Міста з однойменного роману митця), що не втратили своєї **актуальності** і сьогодні.

Література

1. Радугин А. А. Философия : курс лекций / А. А. Радугин. – М. : Фолио, 1990. – 320 с.
2. І. Я. Франко. Збір. Творів : у 50т. / І. Я. Франко. – К., 1976. – Т. 5. – 384 с.
3. Мельник О. В. В. Підмогильний – суворий аналітик доби / О. В. Мельник. – К. : Наукова думка, 1985. – 178 с.
4. В. Підмогильний. Місто / В. Підмогильний. – К. : Наукова думка, 1992. – 328 с.

Анотація

У статті особлива увага приділяється філософському аспекту образу Міста в однойменному романі В. Підмогильного. Розкриваються художні засоби, при допомозі яких автору вдалося відтворити всю багатшаровість та неоднозначність цього соціального образу в художній літературі.

Ключові слова: образ, література, художні засоби.

Аннотация

В статье особое внимание уделяется философскому аспекту образа Города в одноименном романе В. Пидмогильного. Раскрываются те средства и приемы художественной литературы, при помощи которых автору удалось отобразить всю сложную систему и неоднозначность этого социального образа в художественной литературе.

Ключевые слова: образ, литература, художественные средства.

Summary

The article focuses on the philosophical aspect of its image in the eponymous novel by V. Pidmogil'niy. Disclosed those tools and techniques of fiction in which the author managed to show the complex system and the ambiguity of the social image in literature.

Keywords: image, literature, art funds.

УДК 821.161.2 Підмогильний 7

Скляр І.О.,
старший викладач,
Макіївський економіко-гуманітарний інститут

ПОЕТИКА ХАРАКТЕРОТВОРЕННЯ ОБРАЗУ МІСТА У ПРОЗОВІЙ СПАДЩИНІ В. ПІДМОГИЛЬНОГО (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ “СТАРЕЦЬ”, “ОСТАП ШАПТАЛА”, “ТРЕТЯ РЕВОЛЮЦІЯ”)

На сучасному етапі розвитку літературознавчої думки творчість В. Підмогильного є достатньо дослідженою, адже твори українського митця привертати увагу як тогочасної, так і сучасної критики. Зокрема, дослідників цікавила проблема сприйняття автором людини і обставин, колективного й особистого, суспільної моралі, пізнання психіки особистості тощо. М. Тарнавським, Ю. Шерехом,

С. Павличко, О. Галетою, В. Шевчуком, С. Луцій, Г. Кудрею, І. Назаренко чималу увагу приділено дослідженню тематичного розмаїття творів (місто-село, людство-людина, розум-почуття, національна політика, форми буття людини).

Як відомо, задум письменника, характери його персонажів, оцінка подій, зображених у творі, врешті вся життєва філософія автора знаходять своє втілення в мові письменника. Так, О. Калініченко досліджувала жанрово-стильову своєрідність новелістики В. Підмогильного і лише побіжно особливості поетики малої прози. Попри всю увагу до творчого надбання митця, проблема, що зазначена у заголовку нашої розвідки, є недослідженою, а отже досить **актуальною**.

За **мету** ми поставили: дослідити особливості поетики характеротворення образу міста в творах “Старець”, “Остап Шаптала”, “Третя революція” з позицій нерозривної єдності змісту і образної специфіки творів через їхню мову. Образ міста розглядатимемо не стільки як суто соціально-історичне тло, а як основу для глибшого проникнення в пізнання людини з власним мікро- і макросвітом.

До 20-х років ХХ ст. українська література, за винятком творів В. Винниченка, не мала розвинутої урбаністичної прози. У 20-ті вона вперше заявила про себе у творчості Валер'яна Підмогильного, пізніше у В. Петрова, М. Івченка, Г. Косинки, Б. Антоненка-Давидовича, Б. Тенети, І. Сенченка, О. Копиленка, П. Яценка, О. Ірванця, Н. Сняданки.

У В. Підмогильного переважно містом був Київ, який ріс, змінювався, українізувався, витворюючи з тих, що тисячами в цей час до нього попрямували, специфічно київський міський натовп. Але, зрозуміло, місто не було просто топосом чи типом пейзажу. Вважаємо, що місто стало своєрідним символом певного типу свідомості як автора, так і його героя.

Тема міста – наскрізна у творчості Підмогильного. Він писав про місто у першому номері “Універсального журналу”: “Написав “Місто”, бо люблю місто і не мислю поза ним ні себе, ні своєї роботи. І коли мені частина критиків закидає “хуторянську ворожість до міста, то я собі можу закинути невдячність проти села. Але занадто довго ми жили під стріхами, щоб лишитись романтиками їх” [5].

Місто є насамперед основним тлом, на якому розгортаються події досліджуваних нами творів.

В одному з перших оповідань “**Старець**” (1919) письменник показав місто як живий організм. Місто описане голосом оповідача, який дозволяє собі висловлювати суб'єктивні судження. Твір починається текстом про беззмістовність міського життя, а опис міської суєти перегукується з людськими емоціями та пристрастями: *“Місто шуміло й хвилювалось, кипіло й реготало. Життя виштовхувало вдень на вулиці його тисячі, десятки тисяч **людей**, котрі заклопотано бігали, метушились, щось думали, обмірковували, сміялись, плакали, сподівались і, нарешті помирали, – все це іноді тут же, на вулиці, а здебільшого під залізними дахами кам'яних мурів, що самі ж і утворили собі, аби ховатись на ніч для спочинку й кохання. Тих, що, знесилені і виснажені хворобами і турботами,*

конали, якнайшвидше забивали в дерев'яний футляр, кидали в землю, а життя вигонило на спорожнене після них місце десятки нових людей, котрих родило кохання під залізними дахами кам'яних мурів.

Ці люди, як і їх батьки, починали сновигати по вулицях міста, забували про те, що волею сліпого випадку родились; не думали про те, що так само помруть, і в шаленій метушні іли, пили, творили культуру, поглибшували науку, будували собі нові мури, кували нові кайдани; жилава ж і костиста рука буття без жалю й радощів шпурляла на їх їхніми ж руками зроблене каміння, проти них повертала їхню ж науку, здобутками їхньої ж культури виснажувала їх, а вони все так само заклопотано бігали по вулицях міста, сміялись, плакали, сподівались і покійно, врешті, йшли на страту” [1, 70–71]. Ці уривки дають чітке уявлення про те, що людське існування – це марнота. Головними його складниками є людські інстинкти, в першу чергу статевий; також бажання створити, завершити що-небудь, чи то будуть кам'яні мури з залізними дахами, чи знання й краса; безжалісна доля, безглуздість індивідуального існування.

Найважливіші компоненти міського пейзажу слугують метафоричними знаками космічного безладу: “З божевільним ляцканням і гуркотом металевих маслаків літали трамваї, заглушуючи ті дивні слова, що ніч хотіла сказати пригніченій землі і сонливим деревам; з упертим нахабством блимали ліхтарі, гадаючи своїми проміннями знайти й обсвітити вічно величне обличчя її...” [1, 75].

Отже, для В. Підмогильного місто – найвдаліший символ і метафора такого існування.

Слід також зауважити, що автор показав і байдуже ставлення людей один до одного у місті. Пригадаймо епізод, як скалічений Тимош на “рухливих і людних вулицях велетенського міста” просить “милостиню”. Метушня людей не цікавила й не обходила його: “йому цікавий був тільки той мент, коли хтось спинявся біля його..., добувши якийсь гріш, кидав йому в простягнену шапку” [1, 71]. Безжалісне й жорстоке ставлення було помітним і зі сторони двох чоловіків, один з яких зупинився, щоб “подати”, але другий умовив цього не робити, пояснюючи це тим, що такими, як Тимош, має опікуватися держава. Усі нещастя Тимоша породжує несумісність цього чоловіка з міським оточенням. Тимош конфліктує з містом, що є втіленням усього всесвіту, де, як він відчуває, йому немає належного, справедливого місця.

Метафоризація є одним із найпоширеніших тропних зв'язків, а її група – однією з найбільш складних, що охоплює чимало елементів образного мислення. Розуміння метафори не обмежується тільки її переносним значенням, вона заснована на глибокій внутрішній подібності. Гнучка і розвинена тропіка метафори допомагає художникові відтворювати найтонші відтінки людської психіки. За допомогою яскравих метафор В. Підмогильний малює перспективу на майбутнє життя людини у місті: “будували нові мури”, “купували нові кайдани”, “...рука буття шпурляла на їх їхніми ж руками зроблене каміння, проти них повертала їхню ж науку, здобутками їхньої ж культури виснажувала їх”, “покійно йшли на страту” (про людей) [1, 70–71]; “вдихувати його

(місто) в себе”, “рости з його галасом і конати...” [2, 232–233], “літали трамваї” [1, 70–71] “почалася завірюха думок” [2, 213].

Художньо вмотивованим є момент повтору (на початку та вкінці) однієї фрази про те, коли “люди помирають”, а потім на зміну померлим “народжуються десятки нових”. Увесь цей процес відбувається “під залізними дахами кам'яних мурів”. Таким чином, у такий спосіб В. Підмогильний підкреслює одну з особливостей сенсу людського буття.

У повісті “**Остап Шаптала**” (1921) в образі Міста виступає Київ, до опису якого автор вдається лише в основній її частині. Спочатку Київ змальовується з вікна кімнати Вербуна: “...можна було бачити все місто навкруги, річку, а за нею лани та гаї”; “...видно було головну вулицю й її безмежний рух, міський сад, що прокидався вночі, коли засипали будинки, і далекі передмістя, що, здавалось, спали день і ніч, бо їхній гуркіт не дістався вуха”; “...можна було мати все життя міста на очах та тішитися його різноманітним виявленням. Можна було, перехилившись, брати участь у цім житті, вдихуючи його в себе, рости з його галасом і конати з неясними шумами річки” [2, 232–233].

Головним героєм даного твору є Остап Шаптала. Не зважаючи на те, що в Києві Остап жив з підліткового віку, він почував себе мандрівником та гостем цього міста у зрілому віці: “Він пригадував минулий день, байдужий натовп і себе, що тинявся між юрбою, та почував себе мандрівником, якого блукливий вогонь без мети водить серед простору” [2, 237]; “...почував себе серед людського хвилювання тимчасовим гостем у нецікавій господі” [2, 260]; “він почував себе мандрівником, що, опинившись на далекій станції, оточений чужою обстановою, має чекати жаданого потягу” [2, 263]. Серед свого блукання він був оповитий острахом загубити свою мрію серед міського галасу.

Після смерті його сестри Олюсі він не бажає залишатися на селі, не зважаючи на численні вмовляння батьків, які, на думку Остапа, стали для нього зовсім чужими. Місто для Остапа було наче уособленням його майбутнього, яким він мав би жити далі. Серед натовпу людей він шукає “свою мрію”. Можна також простежити, як оточуючі цього міста сприймаються головним героєм, як змінюється настрій, поведінка героя із відчуттям, що Місто стало до нього більш прихильнішим (у той момент, коли він нібито відшукав свою мрію). Навіть розчарувавшись в оманливій мрії, він ще живе надією на здійснення власної мрії, а тому і залишається в місті.

Автор часто подає опис міста через розкриття стану природи і героя у взаємозв'язку. Не можна не помітити, як головний герой повісті аби відпочити, порозмислити, помріяти постійно усамітнюється на лоні природи. Його приваблює Дніпро. “Шаптала спинився на березі та почав стежити, як борються на небі яскраві фарби гарячого сонця з прийдешньою пільмою, як сирішає Дніпро і гудки пароплавів зовсім низько стелються понад водою...”; “...сконав останній промінь сонця, на землю спустився вечір і швидко розіслав навкруги туманові серпанки. Місто никшло. Дніпро ширився й починав шелестіти”; “Шаптала пішов додому, з острахом почувуючи, що вже досить накупчувалось в йому сили, щоб знову

почалася завірюха думок...”; “він спочивав, немов знесилений важкою працею або над утомлений безсонними ночами” [2, 213]. У даному уривку можна помітити, як набуває узагальнюючого значення зображальний епітет, який поєднує в собі різні відтінки прямого і переносного значення, який передає колір, форму з елементами оціночно-емоціональної характеристики.

У “Третій революції” (1925) В. Підмогильного місто описується під час революційних дій через безпосереднє бачення оповідача та Ксани: “Бій був уже в місті. Луна несла постріли попід самі вікна, земля стугоніла, приймаючи гарматні набої” [1, 206], “будинки нервово кидалися і тріпотіли” [1, 207]; “Ксана дивилася на рівну вулицю, що простяглася туди, до стрілом напоєного мороку, і на будинки, що скам'яніли вздовж неї. Ксана думала: у тих будинках поховалися, прищупилися по льохах люди, залякані, тривожно чекаючи” [1, 206], “...бачила: скрізь була руїна. Ноги дзвінко ступали по битому склу, що шаром вистилало пішоходи. Тут лежали уламки шибок, шматки вітрин, цурупалля, цеглини. Крамниці обабіч роззявили широкі отвори вікон, відкриваючи страшну порожнечу середини: зламані полиці, потрощені стільці, жужми паперу й ганчір'я. За півтори доби вони зі схованок багатства обернулись на безокі ями; бачила будинки з обваленими від набоїв рогами, подзьобаними від куль мурами й рясно обпалим склом; бачила будинки погорілі, чорні, що там на оголених мурах височіли непотрібні дахи” [1, 223]. Як ми помітили, місто та його “знищене багатство та краса” передано у сіро-чорних відтінках.

З твору дізнаємось, що у місті часто змінювалася влада, а це негативно відбивалося на житті його людей. Марта Данилівна пригадує: “...оце вже п'ятнадцятий раз беруть місто, стріляють, роблять труси... Це п'ятнадцята влада! Хіба хто думав? Коли приходять влада, я молюся, щоб влада прoderжалась довго-довго... Хоч місяців зо два” [1, 211]. Ми бачимо, якими стомленими і виснаженими постають перед нами жителі міста. Вони навіть не задумуються про те, яка влада їм до вподоби, аби стабільність, спокій і тиша були.

Словами Андрія Петровича (мешканця міста) місто назване “культурою”, а село – “дикунством”, які, на його думку, слід поєднати.

Махновці, “сила села”, охопили усе місто. Репліками бурлескного характеру передано їхнє ставлення до міських людей: “у городі всі пани...”, “...стерво панське, тобі кажу – давай гроші!” [1, 209]; “ми вас, сукиних синів, ще потрусимо..., ми кишки з вас повипускаємо” [1, 210]. У їхній поведінці, погляді було відчутно безоглядну ненависть до пана і до всього, що панським здавалося. Адже їх також можна зрозуміти. Місто стає знаковим місцем, в якому сходяться усі кривди для “села”: з нього йдуть усі накази, саме туди, в місто, “де жили дідиці”, возились податки, там лунала чужа мова і там “зникав викоханий у степах хліб” [1, 229].

Велич і почуття самозакохання опанували Нестором Махно, коли він побачив з вікна підвладне йому місто. “За вікном... лежало підвладне йому місто. І нащо ховати від себе, що він великий? Це місто будовано століттями, а в кінці століть прийшов він і може знищити його чи залишити...” [1, 227].

Як ми можемо побачити, “місто” постало-таки навколішки перед “селом”: “Цей день записано на скрижалях міста, що знало чотирнадцять влад перед тим і багато по тому. Кам'яне й гордовите, оселя культури і зверхності, воно навколішках приймало ганьбу від буйного села, що залило його вулиці...”, “...село прийшло один раз могутнє і місто стенулося з палкого подиху степів, здавалось, уже підвладних назавсідги” [1, 229].

Науковці часто вживають поняття “метафоричні порівняння”, “метафоричні епітети” (М. Коцюбинська) [4, 84], гіперболічні епітети (П. Волинський) [3, 151] та ін., підкреслюючи тим самим значення метафоричної групи.

Так, дозволимо собі погодитись із слушною думкою М. Коцюбинської, яка не вважає художнім епітетом означення, яке вказує на якусь невід'ємну, органічну ознаку. Однак у нашому випадку автор яскраво подає означення “залізні дахи”, [1, 70–71], “блукливий вогонь” [2, 237], “кам'яне, гордовите”, “оселя культури і зверхності” (про місто), “село буйне, могутнє” [1, 229], “вулиця напоєна мороком” [1, 223]. У сполученні з іншими поняттями, і в контексті вони набувають художнього, образного значення, стають **метафоричними епітетами** (МтЕ): “під залізними дахами кам'яних мурів”, “блукливий вогонь без мети водить серед простору”, “кам'яне й гордовите, оселя культури і зверхності, воно навколішках приймало ганьбу”.

Існують складні образні комплекси, в яких навіть важко простежити безпосередні образні зв'язки між окремими компонентами. Метонімічні асоціації часто ніби переростають у метафору. Метонімічно виділена риса, слово часто персоніфікуються. Тож метонімія, метафора, персоніфікація, гіпербола часто зливаються. Наприклад, “життя виштовхувало” (**метафоричне уособлення** (МрУ), “кохання родило” (МрУ), “місто шуміло й хвилювалось, кипіло й реготало” (**метонімічне уособлення** (МтУ) [1, 70–71], “воно навколішках приймало ганьбу” (МтУ) [1, 229], “луна несла постріли” (МрУ), “земля стугоніла, приймаючи гарматні набої” (МрУ), “крамниці роззявили” (МрУ) [1, 223].

Слід відзначити, що у творах “Старець”, “Остап Шаптала”, “Третя революція” наявні мовнообразні звороти, що перебувають **у зв'язку між тропами та стилістичними фігурами**: “місто шуміло й хвилювалось, кипіло й реготало” [1, 70–71] (МтУ+Гр: метонімічне уособлення і градація); “міський сад, що прокидався вночі, коли засипали будинки, і далекі передмістя” [2, 232–233] (антитеза, що побудована на основі поєднання метафоричного уособлення з уособленням метонімічним: А=МрУ+МтУ); “зі схованок багатства обернулись на безокі ями” [1, 223] (антитеза, побудована за допомогою поєднання порівнянь: А=Пр+Пр).

Пильним оком дослідника неможливо не помітити і випадки поєднання таких традиційних засобів вираження, як: “...можна було мати все життя міста на очах” (МрУ+Гп), “...можна було бачити все місто (з вікна) (Мр+Гп), “перехилившись, брати участь у цім житті” [2, 232–233] (Мр+Гп), “життя вигонило тисячі, десятки тисяч людей” [1, 70–71] (Мр+Гп), “ніч хотіла сказати пригніченій землі і сонливим деревам” [1, 75] (МрУ→МрЕ+МрЕ), “безмежний рух”

(ГпЕ) [2, 232–233], “сконав останній промінь сонця”, “Дніпро ширився й починав шелестіти” (МрУ) [2, 213], “шалена метушня” (МрГп) [1, 70–71], або тільки поєднання стилістичних фігур. Наприклад, відзначимо тавтологічне накопичення з синонімічними варіаціями. В. Підмогильний застосовує синонімічні дієслівні, дієприкметникові переліки: “шуміло й хвилювалось, кипіло й реготало”, “знесилені, виснажені” (поєднання градації з синонімічною тавтологією: Гр+Тв).

Особливої виразності і динамічності зображенню надає також осмислення абстрактного поняття, почуття як чогось матеріального, речового, внутрішніх психічних рухів – як фізичних, перенесення образів із сфери духовної у фізичну тощо. У нашому випадку динаміка образу досягається за допомогою персоніфікації (уособлення), порівняння як категорій метафоризації (МрУ+Пр). Пригадуємо той момент, коли Шаптала вийшов на міську вулицю й повернув до саду над Дніпром: “почуття самотності як кішечка прийшло до нього, почало ластитись та зігрівати тіло” [2, 218]; “...розпач облишив вовтузитись у грудях” [2, 219]. Описуючи Місто як персонаж твору (“Третя революція”), автор не забуває й про його психічний стан, що яскраво переданий за допомогою МрУ+Е: “будинки нервово кидались і тріпотіли”.

Місто як образ формується за допомогою великої метафоричної групи та стилістичних фігур. В оповіданні “Старець”, “Остап Шаптала” Місто є **алегоричним уособленням** живого організму, що дуже схожий на людський, який живиться, розвивається, помирає... Це об'єднує ці твори. В “Третій революції” образ Міста, на нашу думку, є **символічним**, а не алегоричним, як у попередніх творах. Адже відомо, що алегорія тяжіє до інакомовної однозначності, тоді ж як символ, маючи з алегорією чимало спільного, передбачає ширший спектр неоднозначних витлумачень. Зміст символу є полісемічним. Місто у даному творі називають “культурою”, село – “дикунством”, але чи може “культура” шкодити “дикунству”, бо з тексту твору дізнаємось: “...звідки йшли усі накази, куди возились податки, там лунала чужа мова і там зникав викоханий у степах хліб” [1, 229].

У своїх ранніх творах автор зобразив образ Міста як щось холодне, вороже, де навіть його жителі відчуваються мандрівниками, невтомними шукачами своєї мрії, у яких ледь живе надія на нормальне існування “протягом хоча б двох місяців”. Однак, попри все можна відзначити, Місто в оповіданні “Старець” зображено жорстокішим, порівняно з Містом в “Остапі Шапталі”, в якому головний герой на деякий час відчувається щасливим і зрозумілим, прийнятим Містом. У “Третій революції”, саме по собі місто є ні добрим, нізлим, а переможеним і підкореним селу. Образ Міста розкрито через втілену у творі парадигму місто / село, яка може бути схарактеризованою за архетипним принципом: ворог / друг, свій / чужий.

Під час аналізу образу Міста ми розглянули один із проявів сплетіння споріднених принципів образного мислення В. Підмогильного. Таку образну єдність тропів, стилістичних фігур можна простежити на безлічі прикладів. Кожен троп має власну специфіку, і водночас розвиває постійні й різноманітні зв'язки з іншими видами тропів. Обов'язковою і, водночас, яскравою є їхня багатозначність.

Письменник за допомогою метафоричних асоціацій відкриває нам зв'язки між явищами міської природи (її зображення у В. Підмогильного зливається із зображенням подій і почуттів, змальованих у творі) та передачею настрою героя.

Умовні позначки

Мр – метафора;	МтУ – метонімічне уособлення;
Мт – метонімія;	Гп – гіпербола;
У – уособлення;	ГпЕ – гіперболічний епітет;
Пр – порівняння;	Гр – градація;
МрЕ – метафоричний епітет;	Тв – тавтологія.
МрУ – метафоричне уособлення;	

Література

1. Підмогильний В. Оповідання, повість, романи / В. Підмогильний. – К. : Наукова думка, 1991. – 800 с.
2. Підмогильний В. П. Невеличка драма : роман, повісті / В. П. Підмогильний. – Дніпропетровськ : Промінь, 1990. – 326 с.
3. Волинський П. К. Основи теорії літератури / П. К. Волинський. – К., 1962. – С. 151.
4. Коцюбинська М. Образне слово в літературному творі / М. Коцюбинська. – К., 1960. – С. 84.
5. Підмогильний В. “Хіба це місто?” / В. Підмогильний // Літературна газета. – 1929. – 15 березня.
6. Ткаченко А. О. Мистецтво слова : вступ до літературознавства : підручник [для студентів гуманітарних спец. вищих навч. закладів] / А. О. Ткаченко. – К., 2003.

Анотація

Поетика характеротворення образу міста у прозовій спадщині Валер'яна Підмогильного (на матеріалі творів “Старець”, “Остап Шаптала”, “Третя революція”).

Стаття продовжує цикл публікацій автора, присвячених творчості В. Підмогильного. Здійснюємо спробу розкрити образ міста, зображеного у зазначених творах письменника. Простежуються деякі закономірності синтезу образних асоціацій в межах тропу, а також синтезу тропів в художніх творах В. Підмогильного.

Ключові слова: образ Міста, метафорична група, стилістичні фігури, символ, алегорія.

Аннотация

Поэтика характерообразования образа города в прозе Валерьяна Пидмогильного (на материале произведений “Старец”, “Остап Шаптала”, “Третья революция”).

Статья продолжает цикл публикаций автора, посвященных творчеству В. Пидмогильного. Предпринимается попытка раскрыть образ города, изображенного в названных произведениях писателя. Прослеживаются некоторые закономерности синтеза образных ассоциаций в пределах тропа, а также синтеза тропов в художественных произведениях В. Пидмогильного.

Ключевые слова: образ Города, метафорическая группа, стилистические фигуры, символ, аллегория.

Summary

The character creating poetics of the city image in the prose heritage of Valerian Pidmogil'nyi (based on the works “Staretcz”, “Ostap Shaptala”, “Tretya revolucziya”).

The article continues the cycle of author publications devoted to creative work of V. Pidmogil'nyi. It is made an attempt to reveal the image of the city, depicted in the mentioned writer's

works. There are followed some combination regularities of the figurative association (connected with trope) and combination of tropes in the literature works of V.Pidmogil'nyi.

Keywords: the image of the city, metaphorical group, stylistic figures, allegory, symbols.

УДК 821.161.2:82

Рева Л.В.,

кандидат філологічних наук,
Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова

НОВИЙ РЕАЛІЗМ В “МІСЬКИХ ТЕКСТАХ” В. ПІДМОГИЛЬНОГО

Час від часу погляди наукових дослідників звертаються до постаті В. Підмогильного. Проза видатного письменника в критиці визначена не однозначними назвами типу творчості: “психологічний реалізм”, “інтелектуальний психологізм”, “екзистенціалізм”. Незважаючи на різноманітне коло теоретичних інтерпретацій, твори В. Підмогильного викликають певну літературознавчу цікавість, позначену насамперед широтою і глибиною мистецьких досягнень письменника і можливістю нового погляду на його творчу естетичну своєрідність. Художня організація творів автора досліджувалася рядом науковців, серед яких імена С. Єфремова, М. Тарнавського, Ю. Шереха, В. Мельника, Г. Костюка, С. Павличко, Р. Мовчан. З-поміж сучасних дисертаційних досліджень творчості письменника помітні роботи О. Калініченко (“Новели В. Підмогильного: жанрово-стильова своєрідність”, 2001) та Г. Кудрі (“Художні пошуки В. Підмогильного: концепція людини, риси національної ментальності”, 2001).

У своїх літературознавчих довідках дослідники минулої та сучасної доби звертають увагу на риси нового типу творчості В. Підмогильного, ґрунтовною формою якого залишається реалістична манера письма. Але авторські тексти відрізняються від традиційного реалізму XIX століття, якщо брати за основу твори видатних реалістів Марко Вовчок, І. Нечуй-Левицького, Панаса Мирного, І. Франка. У зв'язку з цим виникає питання: до якого напряму, течії, методу або школи можна віднести прозу В. Підмогильного? Гадаємо, що про метод в творчості письменника говорити недоцільно. По-перше, надто незалежним він був, по-друге, можливо, що не встиг бути приборканим ідеологічними настановами у зв'язку з арештом в 1937 році. Також і про школу розмова буде упереджена, адже фігура В. Підмогильного самостійна в своєму письменницькому таланті, хоча в період ранньої творчості він дійсно входив до українських молодіжних мистецьких угруповань.

Складні умови виокремлення течії від напряму не є метою даного дослідження. Хоча ми поділяємо думки А. Ткаченко, який на основі виділених Д. Наливайко типологічних рис реалізму XIX століття вказував на синтетичність індивідуальних стилів, в яких убачав “втілення діалектичного зв'язку між закономірно-загальним та індивідуально-особливим, звільнення від канонічності, перевага індивідуальних стилів над “спільними”, моністичність художнього мислення світу <...> пізнавальна настанова (зв'язки з природознавством, історією, соціологією,